

Hvordan går det med lærernormen?

Statistikknotat 7/2018

STATISTIKK | SIST ENDRET: 13.12.2018

Stortinget bestemte i 2017 at det skulle innføres en øvre grense for hvor mange elever det skal være per lærer i offentlige grunnskoler. Normen styrer hvor høy lærertettheten skal være på hovedtrinnene, det vil si 1. til 4. trinn sett under ett, 5. til 7. trinn sett under ett og 8. - 10. trinn sett under ett. Organiseringen av undervisningen er imidlertid opp til skolen. Det betyr at det for eksempel på 1.- 4. trinn kan være flere enn 16 elever i timene noen ganger, og færre elever andre ganger.

Den nye normen gjaldt fra skolestart i 2018, og innebærer at det i gjennomsnitt skal være maksimalt 16 elever per lærer på 1.-4. trinn, og 21 elever per lærer på 5.-10. trinn i ordinær undervisning. Fra august 2019 skjerpes normen ytterligere. Da skal det maksimalt være 15 elever for hver lærer på 1.-4. trinn, og 20 elever per lærer på 5.-10. trinn.

I dette notat skal vi se nærmere på hvordan lærernormen har påvirket tallet på elever per lærer og hvordan utviklingen i lærertettheten har vært. Etersom lærernormen bare gjelder for offentlige grunnskoler har vi valgt å kun omtale disse skolene i dette notatet.

Om gruppestørrelser

Gruppestørrelse er et mål på lærertetthet i skolen, det vil si forholdet mellom elevtimer og lærertimer. Det er to forskjellige lærertettheter, den generelle lærertettheten (gruppestørrelse 1), og lærertetthet i ordinær undervisning (gruppestørrelse 2). For lærernormen er det gruppestørrelse 2, som er forholdstallet mellom lærere og elever i ordinær undervisning, som brukes.

Gruppestørrelse beregnes ved å dele antall elevtimer på antall lærertimer.

Når gruppestørrelsen er lav, betyr det at det er få elever per lærer. Tilsvarende betyr en høy gruppestørrelse at det er mange elever per lærer.

Endring i gruppestørrelse skyldes:

- endring i elevtimer. For eksempel vil færre elevtimer/elever og samme antall lærere gi lavere gruppestørrelse.
- endring i lærertimer. For eksempel vil flere lærertimer/lærere på samme elevtall gi lavere gruppestørrelse.

Lærertetthet (Gruppestørrelse 1)

Gruppestørrelse 1 er definert som *forholdet mellom det totale antallet elevtimer og det totale antallet lærertimer*.

Denne definisjonen gir et bilde av forholdet mellom totalt antall elever og lærere på en skole eller i en kommune.

Lærertetthet i ordinær undervisning (Gruppestørrelse 2)

For å vurdere forholdet mellom elever og lærere i en ordinær undervisningstime, er gruppestørrelse 2 en bedre indikator enn gruppestørrelse 1. Gruppestørrelse 2 er definert som *forholdet mellom elevtimer minus timer til spesialundervisning og særskilt norskopplæring, og ordinære undervisningstimer pluss oppdeling til samiske språkalternativer og andre målformer*. Dette er et estimat på antall elever per lærer i ordinær undervisning, hvor ressurser til spesialundervisning og undervisning i særskilt norsk ikke regnes med.

Gruppestørrelse er ikke det samme som klassestørrelse

Gruppestørrelse er ikke det samme som størrelsen på klassen, men antall elever per lærer i en undervisningstime. Gruppestørrelsen skal gi et bilde av ressursituasjonen ved skolen. Gruppestørrelsen/lærertettheten blir for eksempel den samme i en gruppe med 14 elever og en lærer som i en gruppe med 28 elever og to lærere.

Vi har publisert en [detaljert beskrivelse](#) av hvordan gruppestørrelse 2 beregnes.

Det har blitt flere lærere i ordinær undervisning

Skoleåret 2018/19 er det over 50 900 undervisningsårsverk i den offentlige grunnskolen. I underkant av 39 400 årsverk går til ordinær undervisning. Det har vært en økning på 984 årsverk til ordinær

undervisning fra 2017/18. 746 av de nye årsverkene i den ordinære undervisningen har kommet til i de ti største kommunene. Det er også disse kommunene som har hatt størst behov for lærere for å oppfylle normen.

Færre elever per lærer

Lærertettheten har økt de to siste årene, etter å ha vært relativt stabil i årene før. Skoleåret 2018/19 har vi færre elever per lærer i grunnskolen enn på noe annet tidspunkt de siste ti årene.

Tabell 1. Gruppestørrelse 1 og gruppestørrelse 2. 2009/10 til 2018/19.
1.-10. Trinn.

Skoleår	Gruppestørrelse 1	Gruppestørrelse 2
2018/19	13,3	16,4
2017/18	13,5	16,8
2016/17	13,7	17,0
2015/16	13,7	16,9
2014/15	13,7	17,0
2013/14	13,6	17,0
2012/13	13,6	17,0
2011/12	13,5	17,0
2010/11	13,5	17,0
2009/10	13,5	16,8

Spesielt ser vi en nedgang i antall elever per lærer på 1.-4. trinn. Her er det nå 14,8 elever per lærer i ordinær undervisning, dette er en tydelig nedgang fra forrige skoleår da tallet var 15,4. På mellom- og ungdomstrinnet er nedgangen i antallet elever per lærer mindre.

Færre elever per lærer både i de minste og største kommunene

Det er sammenheng mellom kommunestørrelse og lærertetthet. De mellomstore og store kommunene har flere elever per lærer enn de små kommunene, dette gjelder på alle trinn. Lærertettheten har økt både i de små og i de store kommunene, og spesielt på de laveste trinnene.

Tabell 2. Elever per lærer. Fordelt på kommunestørrelse og hovedtrinn. 2018/19, utvikling siden 2017/18 i parentes.

Kommunestørrelse	1.-4. trinn	5.-7. trinn	8.-10. trinn	1.-10. trinn
Små (under 5 000 innbyggere)	11,2 (-0,4)	12,6 (-0,1)	13,7 (+0,0)	12,4 (-0,2)
Mellomstore (5 000-19 999 innb.)	14,3 (+0,0)	15,9 (+0,0)	17,9 (+0,0)	15,8 (+0,0)
Store (mer enn 20 000 innbyggere)	15,8 (-1,0)	18,2 (-0,3)	19,7 (-0,3)	17,6 (-0,6)
Nasjonalt	14,8 (-0,6)	16,8 (-0,1)	18,4 (-0,2)	16,4 (-0,4)

Flere skoler oppfyller kravene i lærernormen

Innføringen av lærernormen førte til et betydelig behov for nye lærere i grunnskolen, ettersom mange

skoler ikke oppfylte kravene i normen. Vi ser nå at flere skoler oppfyller kravene, og da særlig i de store kommunene.

75 prosent av skolene oppfyller lærernormen på 1.-4. trinn skoleåret 2018/19 (tabell 3). Det er en økning på over ni prosentpoeng siden forrige skoleår, og i de største kommunene er økningen over 17 prosentpoeng. På 5.-7. trinn oppfyller over 90 prosent av skolene kravet, mens 80 prosent oppfyller på 8.-10. trinn.

Tabell 3. Andel grunnskoler som oppfyller lærernormen. Fordelt på kommunestørrelse og hovedtrinn. 2018/19, utvikling siden 2017/18 i parentes.

Kommunestørrelse	1.-4. trinn	5.-7. trinn	8.-10. trinn
Små (under 5 000 innbyggere)	95,5 (+2,2) %	97,3 (+2,5) %	97,8 (+1,6) %
Mellomstore (5 000-19 999 innb.)	78,9 (+3,3) %	92,0 (-0,1) %	87,1 (+6,8) %
Store (mer enn 20 000 innbyggere)	61,7 (+17,4) %	85,7 (+8,3) %	63,7 (+6,4) %
Nasjonalt	74,9 (+9,3) %	90,3 (+4,2) %	80,1 (+5,0) %

I tillegg til skolene som allerede oppfyller lærernormen er det flere skoler som nesten oppfyller kravene. På 1.-4. trinn mangler 11 prosent av skolene mindre enn et halvt årsverk på å oppfylle kravene i lærernormen. Tilsvarende tall for 5.-7. trinn og 8.-10. trinn er henholdsvis 6 prosent og 10 prosent.

Det er behov for flere lærere

Etter at lærernormen ble vedtatt, viste beregninger at det var behov for omtrent 1 200 flere undervisningsårsverk. I 2018/19 har det kommet til rundt 984 flere årsverk i den ordinære undervisningen, likevel mangler det fortsatt 571 årsverk for at alle skolene skal oppfylle normen. Dette er fordi det har blitt flere elever i grunnskolen enn de opprinnelige beregningene tok høyde for, samtidig som noen av de nye årsverkene har kommet til ved skoler som allerede oppfylte normen og at behovet derfor fortsatt er til stede ved andre skoler. Det er hovedsakelig de store kommunene som trenger flere lærere.

Fra august 2019 skjerpes kravene i normen ytterligere. Da skal det maksimalt være 15 elever per lærer på 1.–4. trinn, og 20 elever per lærer på 5.–10. trinn. Tallene viser at 30 prosent av grunnskolene har behov for flere undervisningsårsverk for å oppfylle den skjerpede lærernormen. Totalt mangler det over 1 200 undervisningsårsverk for at de nye kravene skal oppfylles.

Behovet er størst i kommuner som har over 20 000 innbyggere. Disse kommunene trenger i overkant av 1 000 årsverk for å oppfylle normkravene som trer i kraft til skoleåret 2019/20.

Få lærertimer gis av ukvalifisert personale

De siste årene har andelen undervisningstimer som blir gitt av lærere som ikke oppfyller kompetansekravene for tilsetting i offentlige grunnskoler variert mellom 3 og 4 prosent. Det har blitt spekulert i om innføring av en lærernorm ville medføre at andelen ukvalifisert undervisningspersonale ville øke. Skoleåret 2018/19 blir 4,2 prosent av undervisningstimene ved offentlige grunnskoler gitt av personale som ikke oppfyller kompetansekravene for tilsetting. Merk at tallene for offentlige grunnskoler er noe lavere enn tallene for hele landet som også inkluderer private skoler. Det har vært en svak, men jevn økning i andelen timer gitt av ukvalifisert personale siden 2014/15 som fortsetter dette skoleåret. Det ser likevel ikke ut til at innføringen av lærernormen har ført til en betydelig økning i andelen undervisning gitt av ukvalifiserte.

Det er regionale forskjeller i andelen undervisningsårsverk som ikke oppfyller kompetansekravet for tilsetting. I skoleåret 2017/18 var det Oslo, Akershus og de tre nordligste fylkene som hadde høyest andel undervisning gitt av ukvalifisert personale. I 2018/19 har bruken gått litt ned i de nordligste fylkene, mens den har gått litt opp i Oslo og Akershus. I Rogaland har andelen undervisningstimer gitt av ukvalifisert personale økt med 1,1 prosentpoeng siden forrige skoleår

Oppsummering

Vi har i dette statistikknotatet sett nærmere på hvordan innføringen av en lærernorm har påvirket ressurs situasjonen i grunnskolen. Hvis man sammenligner situasjonen skoleåret 2018/19 med året før ser vi at det har vært en tydelig reduksjon i antallet elever per lærer. Særlig gjelder dette i de største kommunene og på de laveste trinnene.

Samtidig viser våre beregninger at man fremdeles er et stykke unna å oppfylle normkravene på alle skoler. Innstramningen av lærernormen som skjer fra august 2019 gjør at det er nødvendig med flere lærere for at kravene som stilles til økt lærertetthet i grunnskolen skal oppfylles. Det er allikevel positivt at lærertettheten har økt uten en markant økning i bruken av ukvalifisert personale.

Utdanningsdirektoratet vil fortsette å følge med på utviklingen i grunnskolen etter innføringen av lærernorm - både gjennom ytterligere analyser og gjennom den planlagte evalueringen av lærernormen som starter opp våren 2019.

Relevante lenker

[Forskningsrapport om evaluering av norm for lærertetthet \(delrapport fire\)](#)

[Grunnskolens Informasjonssystem \(GSI\)](#)

[Statistikk grunnskole](#)

[Elever per lærer, offentlige skoler, kommuneoversikt \(Excel\)](#)

[Lærernormkalkulator \(sjekk din skole her\)](#)

[Statistikk om grunnskolen 2018/19](#)

- 2